IX kadencja

SEJM RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

# KANCELARIA SEJMU
## Biuro Komisji Sejmowych

**PEŁNY ZAPIS PRZEBIEGU POSIEDZENIA**

■ **Komisji Polityki Senioralnej**
**(nr 24)**
z dnia 15 listopada 2021 r.

# Pełny zapis przebiegu posiedzenia

# Komisji Polityki Senioralnej (nr 24)

15 listopada 2021 r.

Komisja Polityki Senioralnej, obradująca pod przewodnictwem poseł **Joanny Borowiak (PiS)**, przewodniczącej Komisji, zrealizowała następujący porządek dzienny:

**– zmiany w składzie Prezydium Komisji;**

**– rozpatrzenie informacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji na temat działalności rad seniorów;**

**– rozpatrzenie informacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji na temat bezpieczeństwa seniorów w ruchu drogowym.**

W posiedzeniu udział wzięła: **Mariusz Cichomski** dyrektor Departamentu Porządku Publicznego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji wraz ze współpracownikami, **Lidia Ułanowska** dyrektor Departamentu Polityki Senioralnej Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej, mł. insp. **Robert Koźlak** zastępca dyrektora Biura Ruchu Drogowego Komendy Głównej Policji wraz ze współpracownikami, **Jerzy Płókarz** prezes Krajowego Sztabu Ratownictwa Społecznej Sieci Ratunkowej, **Kordian Kulaszewicz** przedstawiciel Rady ds. Polityki Senioralnej Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej oraz **Rafał Sapuła** stały doradca Komisji.

W posiedzeniu udział wzięli pracownicy Kancelarii Sejmu: **Grażyna Kućmierowska** i **Elżbieta Przybylska** – z sekretariatu Komisji w Biurze Komisji Sejmowych.

**Przewodnicząca poseł Joanna Borowiak (PiS):**

Dobry wieczór. Witam państwa serdecznie. Otwieram posiedzenie Komisji Polityki Senioralnej.

Witam serdecznie państwa posłów, członków Komisji Polityki Senioralnej. Witam również naszych gości. Witam panią Lidię Ułanowską, dyrektor Departamentu Polityki Senioralnej Ministerstwa Rodziny i Polityki Społecznej. Witam serdecznie pana Mariusza Cichomskiego, dyrektora Departamentu Porządku Publicznego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji.

Pozwólcie państwo, że na chwilę, do prowadzenia, zdejmę maseczkę...

Witam również serdecznie pana Szymona Wróbla, zastępcę dyrektora Departamentu Administracji Publicznej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji. Jest z nami pan Paweł Marchliński, naczelnik Wydziału Porządku Publicznego w Departamencie Porządku Publicznego w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji. Witam pana inspektora Leszka Jankowskiego, naczelnika Wydziału Opiniodawczo-Analitycznego Biura Ruchu Drogowego Komendy Głównej Policji oraz młodszego inspektora Roberta Koźlaka, zastępcę dyrektora Biura Ruchu Drogowego Komendy Głównej Policji. Witam serdecznie również pana Kordiana Kulaszewicza, przedstawiciela Rady Polityki Społecznej przy ministrze rodziny i polityki społecznej. Serdecznie witam również pana doktora Rafała Sapułę, stałego doradcę Komisji. Witam też serdecznie… Panie doktorze, przepraszam najmocniej, to nawet nie było przejęzyczenie… Witam serdecznie pana Jerzego Płókarza z Krajowego Sztabu Ratownictwa Społecznej Sieci Ratunkowej.

Szanowni Państwo, w porządku obrad, który otrzymali państwo parlamentarzyści, mamy dziś punkty dotyczące informacji na temat działalności rad seniorów, a także przedstawienie informacji na temat bezpieczeństwa seniorów w ruchu drogowym. W punkcie trzecim uzupełnienie składu Prezydium Komisji Polityki Senioralnej. Jeśli

państwo pozwolą, jeśli nie usłyszę sprzeciwu, to zaproponuję, abyśmy punkt trzeci potraktowali jako pierwszy. Najpierw dokonamy uzupełnienia składu osobowego Komisji Polityki Senioralnej w związku z tym, iż jeśli chodzi o liczbę wiceprzewodniczących, mamy w tej chwili jedno miejsce, które zostało zwolnione na skutek odejścia jednej osoby z Komisji. Sprzeciwu nie słyszę. Zatem bardzo proszę, przystąpimy do uzupełnienia składu Prezydium Komisji Polityki Senioralnej. Udzielam głosu pani poseł Annie Cicholskiej. Bardzo proszę, pani poseł.

**Poseł Anna Ewa Cicholska (PiS):**

Dziękuję. Szanowna pani przewodnicząca, Wysoka Komisjo, szanowni goście, proponuję pana posła Filipa Kaczyńskiego. Jest to poseł VII i IX kadencji, radny województwa małopolskiego dwóch kadencji. W Sejmiku zajmował się sprawami seniorów. Jest młodym, ale doświadczonym posłem i doskonale zna politykę senioralną. Dziękuję i proszę o zaakceptowanie tej kandydatury.

**Przewodnicząca poseł Joanna Borowiak (PiS):**

Bardzo dziękuję, pani poseł. Chciałabym przypomnieć państwu posłom, że Komisja na podstawie art. 20 ust. 3 Regulaminu Sejmu powołuje i odwołuje członków prezydium w głosowaniu jawnym większością głosów. Głosowanie jawne odbywa się przez oddanie głosu. Bardzo proszę, aby państwo zalogowali się w urządzeniach do głosowania, a także, oprócz naciśnięcia właściwego przycisku, proszę również o podniesienie ręki. Wybór zostanie dokonany, jeśli kandydat uzyska zwykłą większość głosów, to znaczy będzie więcej głosów za niż oddanych głosów przeciwnych. W tej sytuacji głosy wstrzymujące się nie są brane pod uwagę.

Mam pytanie do pań sekretariatu Komisji, czy możemy przystąpić do głosowania? Czy wszyscy państwo posłowie się zalogowali? Wszyscy państwo posłowie są zalogowani, tak? Mam informacje od pani sekretarz Komisji, że nie wszystkie osoby są zalogowane. Pani przewodnicząca Burzyńska, poproszę, tak…

Dobrze. Szanowni państwo, a zatem przystępujemy do wyboru wiceprzewodniczącego Komisji. Poddaję pod głosowanie wniosek w sprawie powołania do składu prezydium pana posła Filipa Kaczyńskiego. Bardzo proszę, kto z państwa jest za? Kto z państwa jest przeciw? Kto się wstrzymał? Bardzo dziękuję i proszę o podanie wyniku.

Bardzo dziękuję. Głosowało 10 posłów, 10 głosów oddało głos za wyborem pana Filipa Kaczyńskiego na wiceprzewodniczącego Komisji Polityki Senioralnej. Bardzo dziękuję. Gratuluję, panie pośle. Poprosił pan o głos. Bardzo proszę.

**Poseł Filip Kaczyński (PiS):**

Szanowna pani przewodnicząca, szanowni państwo posłowie, drodzy goście, chciałem oczywiście bardzo serdecznie podziękować za to głosowanie, za to, że obdarzyli mnie państwo zaufaniem. Deklaruję, że będę z pełnym zaangażowaniem pracował na rzecz seniorów w ramach Komisji Polityki Senioralnej. Bardzo dziękuję.

**Przewodnicząca poseł Joanna Borowiak (PiS):**

Bardzo dziękuję, panie pośle, liczymy na to, trzymamy za słowo. Poproszę o wyłączenie mikrofonu. Dziękuję. Zapraszam pana wiceprzewodniczącego do stolika prezydialnego.

Pozwolą państwo, że będziemy pracować dalej. Uprzejmie proszę pana Mariusza Cichomskiego, dyrektora Departamentu Porządku Publicznego w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji, o przedstawienie informacji na temat działalności rad seniorów. Bardzo proszę, panie dyrektorze.

**Dyrektor Departamentu Porządku Publicznego Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji Mariusz Cichomski:**

Pani przewodnicząca, jeśli pani pozwoli, zabiorę głos w drugim punkcie. Natomiast w pierwszym pan dyrektor z Departamentu Administracji Publicznej.

**Przewodnicząca poseł Joanna Borowiak (PiS):**

Uprzejmie proszę.

**Zastępca dyrektora Departamentu Administracji Publicznej Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji Szymon Wróbel:**

Dziękuję. Pani przewodnicząca, Wysoka Komisjo, informacja, którą przedstawiliśmy w zakresie rad seniorów, które działają na podstawie ustawy o samorządzie gminnym, zawiera ogólne informacje dotyczące formalnych podstaw funkcjonowania rad seniorów, dane liczbowe, również postulaty środowisk seniorskich dotyczące funkcjonowania rad seniorów.

Rady seniorów są podmiotami o charakterze konsultacyjnym, doradczym inicjatywnym. Są też wyrazem pewnej otwartości i partycypacyjnego sposobu sprawowania władzy przez samorząd terytorialny. Pozwalają one z jednej stronę zaktywizować społeczność seniorów, z drugiej strony pozwalają władzom lokalnym poznać potrzeby seniorów i odpowiednio dostosować swoje decyzje i politykę na poziomie lokalnym do potrzeb ludzi starszych, którzy stanowią coraz większy odsetek naszego społeczeństwa. Jeśli chodzi o dane liczbowe, to w 2020 roku na dzień 31 grudnia mieliśmy w Polsce 377 gminnych rad seniorów, które były utworzone na podstawie ustawy o samorządzie gminnym. Ta liczba jest mniejsza od roku 2019, w którym było ich 380.W niektórych województwach były wzrosty, w innych były spadki. Generalnie, na chwilę obecną suma to 377 gminnych rad seniorów.

Jeśli chodzi o funkcjonowanie rad seniorów w 2020 roku, jak pamiętamy, był to specyficzny rok, w którym wybuchła pandemia, funkcjonowanie tych rad seniorów zostało mocno ograniczone w związku z lockdownem. W większości wypadków rady starały się działać w trybie online.

Jeśli chodzi o postulaty środowisk seniorskich, są one znane Komisji i państwu posłom od wielu lat. Dotyczą z jednej strony wzmocnienia kompetencji gminnych rad seniorów, a z drugiej strony zapewnienia materialnych podstaw funkcjonowania rad seniorów. Z mojej strony to tyle. Dziękuję państwu za uwagę.

**Przewodnicząca poseł Joanna Borowiak (PiS):**

Bardzo dziękuję. Poproszę pana dyrektora o uzupełnienie.

**Dyrektor Departamentu Porządku Publicznego MSWiA Mariusz Cichomski:**

Pani przewodnicząca, już w kolejnym punkcie, czy teraz, odnośnie do seniorów? Tutaj moje upoważnienie nie sięga. To jest pion administracji publicznej. Ja reprezentuję sprawy wewnętrzne.

**Przewodnicząca poseł Joanna Borowiak (PiS):**

Czyli ta informacja została już przedstawiona. Czy jeszcze ktoś z państwa jest upoważniony do tego, żeby przedstawić informacje w tym zakresie? Nie widzę. W takim razie, jeśli państwo pozwolą, zapytam, czy przedstawiają państwo pytania do tego punktu? Kto z państwa posłów chciałby postawić pytanie? Bardzo proszę, pani wiceprzewodnicząca Paulina Matysiak.

**Poseł Paulina Matysiak (Lewica):**

Dziękuję bardzo za oddanie głosu. W kontekście rad seniorów chciałabym zapytać o kilka rzeczy. Przede wszystkim, tylko niewiele ponad 15% gmin posiada własne rady seniorów. Czy państwo posiadają wiedzę o tym, dlaczego takie rady nie funkcjonują w przeważającej liczbie gmin? Czy planowane są jakieś działania, by popularyzować wiedzę na temat rad seniorów i zachęcać do tworzenia tam, gdzie jeszcze ich nie ma? To jedna kwestia.

Czy można przedstawić dane dotyczące tego, jaki procent spośród gmin, w których funkcjonują rady seniorów, to gminy miejskie, miejsko-wiejskie i wiejskie? Czy są jakieś dysproporcje między obszarami miejskimi a wiejskimi w zakresie działania rad seniorów, ich funkcjonowania i powoływania?

Czy ministerstwo w najbliższym czasie chce spełnić postulaty wymieniane przez rady seniorów? Czy planowane są jakieś prace w zapisach, w ustawie, żeby przynajmniej jakąś część wcielić w życie? To są te trzy kwestie, które chciałam poruszyć. Dziękuję.

**Przewodnicząca poseł Joanna Borowiak (PiS):**

Czy jeszcze ktoś z państwa posłów chciałby zabrać głos w tym punkcie? Nie ma zgłoszeń. Zatem zapytam, może ktoś z gości? Bardzo proszę pan doktor Rafał Sapuła.

**Stały doradca Komisji Rafał Sapuła:**

Dziękuję bardzo. Szanowna pani przewodnicząca, szanowni państwo, przed posiedzeniem pozwoliłem sobie porozmawiać z przedstawicielami i rad seniorów z województwa lubelskiego. Zasugerowano mi, aby zwrócić się do państwa z prośbą o to, aby przeprowadzić szkolenia dla rad seniorów – jak oni mają w ogóle prowadzić tę pracę, jak ona ma wyglądać, co oni mogą osiągnąć przez swoją działalność. Z tym apelem zwracam się do państwa. Dziękuję bardzo.

**Przewodnicząca poseł Joanna Borowiak (PiS):**

Bardzo dziękuję i uprzejmie poproszę o udzielenie odpowiedzi na postawione pytania.

**Zastępca dyrektora Departamentu Administracji Publicznej MSWiA Szymon Wróbel:**

Dziękuję. Pani przewodnicząca, odnośnie do pytań pani przewodniczącej dotyczących niewielkiego odsetka gmin, w których te gminne rady funkcjonują, my te dane zbieramy od 2016 roku. Tak naprawdę to wynika z faktu, że monitorujemy funkcjonowanie ustawy ustrojowej, instytucji, które w ustawie o samorządzie gminnym są przewidziane i dotyczą konsultacji. Są pewnym instrumentem podejmowania decyzji przez władze lokalne. Nie jesteśmy ministerstwem odpowiadającym za prowadzenie polityki senioralnej. Tym ministerstwem jest Ministerstwo Rodziny i Polityki Społecznej. Trudno nam tutaj też prowadzić jakiekolwiek działania popularyzacyjne w tym zakresie. Trudno nam też odpowiedzieć na pytanie, dlaczego te rady seniorów nie są tworzone w poszczególnych jednostkach samorządu terytorialnego. Chciałbym tylko zwrócić uwagę na fakt, że przepisy, które mamy obecnie, gminom pozostawiają de facto możliwość i decyzję o tym, czy tworzyć gminne rady seniorów. Nie ma tym zakresie rozstrzygnięć ustawowych o obligatoryjnym charakterze tworzenia tego typu gremiów. Pojawiały się takie postulaty, żeby to bardziej sformalizować, ale nie spotkały się jednak z pozytywnym odzewem ze strony jednostek samorządu terytorialnego, które jednak stawiają na to, żeby tego typu instytucje miały charakter fakultatywny.

Jeśli chodzi o rozbicie na poszczególne rodzaje gmin, te dane przedstawiliśmy według schematu, który był prezentowany od 2016 roku. Na życzenie Komisji i pani przewodniczącej oczywiście postaramy się je uzupełnić. Będzie to wymagało czasu. Po prostu będziemy to musieli zebrać przez wojewodów od jednostek samorządu terytorialnego. Co do szkoleń, to tak jak wspomniałem na wstępie, polityka senioralna nie jest zakresem kompetencji, za który odpowiada minister spraw wewnętrznych i administracji. Dziękuję.

**Przewodnicząca poseł Joanna Borowiak (PiS):**

Bardzo dziękuję. Oczywiście poprosimy o uzupełnienie materiału przez pana dyrektora i przesłanie na adres mailowy Komisji, by wszyscy zainteresowani posłowie mogli zapoznać się z tym materiałem. Bardzo dziękuję.

Uprzejmie poproszę o przedstawienie informacji… Rozumiem, że w tym momencie już pan dyrektor, tak? Poproszę pana dyrektora Mariusza Cichomskiego o przedstawienie informacji ministra spraw wewnętrznych i administracji na temat bezpieczeństwa seniorów w ruchu drogowym. Uprzejmie poproszę, panie dyrektorze.

**Dyrektor Departamentu Porządku Publicznego MSWiA Mariusz Cichomski:**

Dziękuję. Pani przewodnicząca, szanowni państwo, pozwolimy sobie – bo tutaj występujemy jako ministerstwo spraw wewnętrznych, a tak naprawdę jako resort wspólnie z kolegami z Komendy Głównej Policji – podzielić naszą wypowiedź na dwa elementy, aspekty, w których wpisują się działania resortu. Jedne to są działania stricte kontrolno-prewencyjne, te, które realizowane są przez policję przede wszystkim na drogach, które każdy z nas widzi na co dzień, bez względu na to, do jakiej kategorii wiekowej przynależy, będąc uczestnikiem ruchu drogowego. Druga kwestia to są działania profilaktyczne. Działania te są realizowane albo bezpośrednio przez policję, albo we współpracy chociażby z MSWiA albo MSWiA samodzielnie realizuje te zadania. Jeśli pani przewodnicząca pozwoli, zaczniemy od kwestii stricte statystycznych. Poproszę pana dyrektora Biura Ruchu Drogowego Komendy Głównej Policji o zabranie głosu, a później wrócimy jeszcze do kwestii dotyczących MSWiA.

**Przewodnicząca poseł Joanna Borowiak (PiS):**

Proszę uprzejmie, panie dyrektorze.

**Zastępca dyrektora Biura Ruchu Drogowego Komendy Głównej Policji mł. insp. Robert Koźlak:**

Pani przewodnicząca, panie i panowie posłowie, szanowni państwo, kilka danych statystycznych za lata 2018, 2019 i 2020. W swoich danych będę się odnosił szczególnie do lat 2019 i 2020. Zaznaczę na początku – tu już padło to stwierdzenie – że rok 2020 nie jest tak porównywalny do poprzednich lat z uwagi przede wszystkim na to, że były znaczne ograniczenia w ruchu drogowym samych kierujących, jak też kierowanie osób na pracę zdalną. W związku z tym nie przemieszczano się po drogach, nie wożono dzieci do szkół. Dlatego te dane będą troszkę odbiegały.

Chociaż pierwsze półrocze tego roku nie jest objęte sprawozdaniem, ale myślę, że też warto je podkreślić, bo ono jest naprawdę dosyć optymistyczne. W każdym roku osoby powyżej 60 roku życia stanowią około 21% wszystkich ofiar wypadków. W tym osoby zabite to aż 31%. Także ten odsetek jest uważany za bardzo duży. Aby powiedzieć o jakiej skali wypadków z osobami powyżej 60 roku życia rozmawiamy, przedstawię liczby. W 2018 roku to jest 10 650 takich wypadków, w 2019 roku 10 287, a w 2020 – 7774. Czyli tu widać znaczną różnicę w stosunku do 2019 roku. Jest to o ponad 2,5 tys. mniej wypadków drogowych z osobami w tym wieku. Podobnie przedstawia się sytuacja z ofiarami śmiertelnymi. W 2018 było 949 takich ofiar, w 2019 roku 914, a w 2020 roku 729. To jest o 185 osób zabitych mniej. Pozwolę sobie tutaj od razu przytoczyć pierwsze półrocze 2020 roku – 311 ofiar. Pierwsze półrocze tego roku – 267, czyli o 44 ofiary śmiertelne mniej. Nie będę rozbijał i dokładnie podawał wszystkich danych z tabel, które zostały zawarte w informacji ministra spraw wewnętrznych i administracji, które są załączone i mieli państwo okazję się z nimi zapoznać.

Warte podkreślenia są chyba jeszcze dwie rzeczy. Ilość kierujących pojazdami w podziale na samochód osobowy, rower i motorower… Bo tu są też duże różnice. A więc skupię się tylko na ofiarach śmiertelnych. Najwięcej oczywiście jest ofiar wśród kierujących samochodami osobowymi. Też jest tendencja spadkowa od 2018 roku do 2020 i ta tendencja utrzymuje się także w pierwszym półroczu tego roku. Dużo ofiar jest wśród rowerzystów. W 2018 roku było ich 74, w 2019 roku 69, w 2020 roku 60. Pierwsze półrocze tamtego roku to 30 ofiar, a pierwsze półrocze tego roku – 18. Może dwa zdania o przyczynach... Później odniosę się jeszcze do pieszych, bo drugą ginącą grupą w tym wieku są osoby piesze. Natomiast odnośnie przyczyn, jeżeli jestem przy kierujących, to na pierwszym miejscu wśród ofiar śmiertelnych jest nieustąpienie pierwszeństwa przejazdu, na drugim niedostosowanie prędkości do warunków ruchu i nieprawidłowe zachowanie wobec osób pieszych – a więc szczególnie chodzi tu o przejścia dla pieszych, czyli nieprawidłowe przejeżdżanie przez przejścia dla pieszych. Natomiast jeżeli chodzi o osoby piesze, w 2018 roku zginęły 153 osoby, w 2019 roku 151 i w 2020 roku 116 – o 35 mniej w stosunku do 2019 roku. Pierwsze półrocze tego roku to 29 ofiar. W tamtym roku w pierwszym półroczu tych ofiar było aż 46.

Zatem widzimy, że z roku na rok poprawia się bezpieczeństwo osób starszych. Niewątpliwie wcześniej mieliśmy okazję – za chwilę na pewno pan dyrektor szerzej powie o działaniach profilaktycznych… Ja natomiast powiem, że wszelkiego rodzaju działania profilaktyczne skierowane czy do rowerzystów, czy do pieszych dotyczą wszystkich kategorii wiekowych, a najczęściej są to właśnie dzieci i osoby w wieku starszym. 2020 rok bardzo ograniczył nas jako policję w dotarciu w ogóle do tych osób jako do grupy szczególnie zagrożonej przez COVID, znowu też nie do końca mobilnych, żeby dotrzeć przez inne do tej pory stosowane przede wszystkim przez nas metody, a więc spotkania online. Wydaje mi się, że to wszystko. Jeżeli państwo posłowie będą chcieli, żeby rozszerzyć albo uzupełnić jakieś dane, to oczywiście służę pomocą. Dziękuję serdecznie.

**Przewodnicząca poseł Joanna Borowiak (PiS):**

Bardzo dziękuję. Rozumiem, że pan naczelnik Leszek Jankowski uzupełnia kwestie związane z prewencją… Czy pan dyrektor? To poproszę pana dyrektora Cichomskiego o przedstawienie nam aspektu dotyczącego działań prewencyjnych.

**Dyrektor Departamentu Porządku Publicznego MSWiA Mariusz Cichomski:**

Szanowni państwo, pośród działań, które realizowane są bezpośrednio przez Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, kluczowym była realizacja przez ostatnie 3 lata rządowego programu ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań „Razem bezpieczniej" imienia Władysława Stasiaka. To jest program, którego poprzednia edycja zakończyła się w tym momencie. Jesteśmy w trakcie opracowania – to mogę zapowiedzieć – kolejnej edycji, nawet ze zwiększonym budżetem. Mam nadzieję, że od 1 stycznia 2022 r. ruszymy z kolejnymi inicjatywami. To był program – i z założenia w dalszym ciągu będzie to program – którego odbiorcami są bezpośrednio albo samorządy, albo organizacje, albo połączone siły organizacji społecznych i samorządów, które mogły, w zakresie swojej właściwości w obszarze bezpieczeństwa bądź obszarze porządku publicznego, czyli działań profilaktycznych czy działań otwartych, aplikować poprzez wojewodów do ministerstwa o sfinansowanie określonego rodzaju działań. W przypadku trzech ostatnich lat w ramach programu „Razem bezpieczniej" były to środki każdego roku w wysokości 6 mln zł. Natomiast w zależności od tego, o którym konkretnie roku mówimy, one były dzielone pomiędzy poszczególne priorytety w ramach programu. Jeśli chodzi o ostatni rok obowiązywania programu, czyli 2020 rok – myślę, że jest bardzo istotne z punktu widzenia stricte działań profilaktycznych, w tym wymiarze, o którym mówimy – całość kwoty została przeznaczona na finansowanie inicjatyw związanych z bezpieczeństwem ruchu drogowego. Łącznie było to 67 projektów w skali całego kraju. W tym momencie dość łatwo wyliczyć, jaka jest średnia wartość projektu przy budżecie 6 mln zł. Wszystkie one dotyczyły – w oparciu tak naprawdę o diagnozę, którą dokonały samorządy – finansowania albo modernizacji, ale przede wszystkim doświetlania przejść dla pieszych. Mamy świadomość, że ostatni okres z punktu widzenia miękkich działań profilaktycznych był okresem bardzo ciężkim – zresztą to nawet w wypowiedzi pana dyrektora się przewinęło – ze względu na stosunkowo duże ograniczenia, jeśli chodzi o możliwość prowadzenia akcji tego rodzaju, gdy spotykamy się bezpośrednio i widujemy. Natomiast profilaktyka to też inwestycja, czasami w infrastrukturę, w to, co sprzyja bezpośrednio bezpieczeństwu każdego użytkownika drogi czy młodszego, czy starszego, czy są to dzieci, czy są to seniorzy. W ramach tego typu przedsięwzięć w 2020 roku zrealizowanych zostało 67 projektów. W 2018 i w 2019 roku po 47 projektów. To są działania bezpośrednio finansowane z budżetu „Razem bezpieczniej" poprzez MSWiA za pośrednictwem wojewodów.

Oprócz tego wspólnie z policją uczestniczymy, albo policja samodzielnie uczestniczy, w szeregu działań o charakterze miękkim, aktywizującym. Z punktu widzenia budżetowego byliśmy nawet w tym roku – kolejny przykład – tymi, którzy finansują gadżety profilaktyczne, np. torby z odblaskami dla starszych osób, żeby były widoczne na drogach. Adresatami jest też młodsze pokolenie. Poszukujemy innych gadżetów, które też ewentualnie wspomagają w ramach różnego rodzaju profilaktyki widoczność na drogach. Natomiast policja bezpośrednio poszukuje partnerów w grupach docelowych, gdzie jest w stanie w możliwie w duży sposób absorbować współpracę z określonymi kategoriami chociażby wiekowymi odbiorców. O ile w przypadku ruchu drogowego zawsze tym naturalnym – z punktu widzenia nawet konstrukcji ustawowej prawo o ruchu drogowym – partnerem jest Krajowa Rada Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego, w ramach której MSWiA i bezpośrednio policja uczestniczą, i posiada własny budżet, o tyle nie można nie wspomnieć o najróżniejszych inicjatywach, chociażby wspólnie z Konferencją Episkopatu Polski czy Polską Radą Ekumeniczną, z którą policja już bezpośrednio współdziałała, poszukując w ten sposób możliwości dotarcia do seniorów. To są przykłady. Tego typu działań było znacznie więcej. Aczkolwiek od razu zaznaczam, że pod tym względem 2020 r. to był okres spadkowy. W latach 2018-2019 zdecydowanie większa była możliwość działań o charakterze stricte aktywnym.

Pozostajemy też tam, gdzie policja jest zapraszana bezpośrednio, bez względu na to, kto jest organizatorem – domy kultury albo uniwersytety trzeciego wieku, czy innego typu organizacja lub struktura społeczna. Tam też policja lokalna pozostaje otwarta na to, żeby przynajmniej, jeśli nie wesprzeć gadżetami o charakterze stricte profilaktycz-

nym, to na pewno dzieli się wiedzą i uczula, na co należy zwrócić uwagę, jakie są typowe zagrożenia. Zresztą nie tylko w sferze bezpieczeństwa ruchu drogowego.

Chyba to jest ta najistotniejsza rzecz perspektywy profilaktycznej ostatniego okresu. Chyba że jeszcze panowie coś macie od siebie? Jak nie, to pozostajemy w oczekiwaniu na ewentualne pytania ze strony Wysokiej Komisji.

**Przewodnicząca poseł Joanna Borowiak (PiS):**

Bardzo dziękuję, panie dyrektorze. O głos poprosiła pani przewodnicząca Lidia Burzyńska. Bardzo proszę, pani poseł.

**Poseł Lidia Burzyńska (PiS):**

Dziękuję bardzo. Pani przewodnicząca, szanowni państwo, bardzo dziękuję za wszelkie działania nakierowane na poprawę bezpieczeństwa wszystkich mieszkańców. Natomiast zadawalające jest, że z roku na rok jest więcej funduszy na realizację działań nakierowanych właśnie dla tej grupy społeczeństwa. W 2020 roku – pan był łaskaw to powiedzieć – około 6 mln zł zostało przeznaczone na tak zwane bezpieczne przejścia. Moje pytanie jest następujące – kto mógł wnioskować o takie fundusze i gdzie, które powodowały zmniejszenie ryzyka, doświetlenie czy bardziej widoczne przejścia? Jeżeli nie ma takiej informacji, to poproszę na piśmie – jak to się plasowało? Czy chodziło o gminy, czy o duże miasta? Jak ta statystyka 6 mln za 2020 rok się przedstawiała? Dziękuję bardzo.

**Przewodnicząca poseł Joanna Borowiak (PiS):**

Bardzo dziękuję. Proszę o zadanie pytania panią przewodniczącą Paulinę Matysiak.

**Poseł Paulina Matysiak (Lewica):**

Dziękuję. Będę pytać nie tylko o bezpieczne przejścia dla pieszych. Może od razu też pociągnę ten wątek, który pani przewodnicząca zapoczątkowała. Chciałam się dowiedzieć… Mamy dane ilościowe – po 47 przejść w 2018 i w 2019 roku i 67 w roku 2020. Jak rozumiem, to są te przejścia, które były wyremontowane po wnioskach z poszczególnych miejsc. Ale czy państwo w ogóle jakoś klasyfikujecie te przejścia? Na przykład, że jedne są w punktach bardziej niebezpiecznych, inne w mniej niebezpiecznych. Jak wyglądają te wskaźniki z podziałem na obszary miejskie i wiejskie? Myślę, że to może być ciekawe. Czy ma pan poczucie, że te fundusze są wystarczające, czy jednak tych pieniędzy jest za mało? Czy są takie podmioty, które nie chcą skorzystać i może trzeba by było do nich dotrzeć z informacją? To jest jedna rzecz.

Natomiast do panów policjantów mam kilka pytań. Kwestia akcji edukacyjnych, które są kierowane do wszystkich kierujących pojazdami, które dotyczą świadomości bezpieczeństwa seniorów w ruchu drogowym. Informacja, która została przedstawiona, takich danych nie zawiera. Ponieważ mamy informację o tym, że seniorzy powodują 17% wypadków drogowych, to oni jednak są o wiele bardziej odpowiedzialnymi kierowcami, patrząc na to, że jest ich więcej. Seniorzy stanowią bowiem 31% ogółu osób w wieku 18+. Pytanie, czy w ogóle takie akcje są kierowane też do innych osób, które kierują pojazdami? Czy są, czy będą może zakrojone kampanie społeczne w mediach publicznych?

Też się zastanawiam nad tą kwestią… Im starsza osoba, która posiada prawo jazdy, tym może gorzej jeździć. Po prostu ze względu na stan fizyczny. Jest starsza, może mieć problemy ze wzrokiem, słuchem, wolniejszy czas reakcji i tak dalej. Czy może jakiś pomysł na akcję, która promowałaby przesiadanie się z własnego auta do transportu publicznego? Wydaje mi się, że na terenach wiejskich to ciągle może być problem. Tam mieszkańcy, którzy muszą gdzieś dotrzeć, nie mogą zrezygnować z własnego auta.

Mam także pytanie o badania okresowe dla kierowców seniorów. Z tego co mi wiadomo, takie badania są chyba obowiązkowe tylko dla kierowców zawodowych. Oczywiście ten czas, kiedy te badania robimy, skraca się po osiągnięciu 60 roku życia. Wcześniej robi się co 5 lat, później co 30 miesięcy, ale dla takich zwykłych kierowców indywidualnych, którzy nie jeżdżą zawodowo, nie ma takich badań. Czy państwo myślą, że to jest jakieś rozwiązanie, które mogłoby poprawić bezpieczeństwo? Czy w ogóle trwają jakieś rozmowy w tym temacie, pewnie też w porozumieniu z Ministerstwem Infrastruktury? Jestem też ciekawa państwa zdania, nawet jeśli takie prace się nie toczą. Dziękuję. Może jeszcze dodam, że to jest o tyle istotne, że po prostu w wielu krajach takie badania

są wprowadzane i dostrzega się po prostu taką konieczność. To jednoznacznie wpływa na bezpieczeństwo wszystkich uczestników ruchu drogowego. Dziękuję.

**Przewodnicząca poseł Joanna Borowiak (PiS):**

Bardzo dziękuję. Czy ktoś z państwa posłów chciałby zadać pytanie? Ktoś z gości? Bardzo proszę, pan Jerzy Płókarz.

**Prezes Krajowego Sztabu Ratownictwa Społecznej Sieci Ratunkowej Jerzy Płókarz:**

Dziękuję. Pani przewodnicząca, Wysoka Komisjo, szanowni państwo, chciałbym zapytać pana dyrektora z MSWiA, czy jest szansa nad ponownym pochyleniem się nad problemem – w naszej ocenie – bardzo nieszczęśliwego przepisu dającego pierwszeństwo rowerzystom przy przejeżdżaniu przez jezdnię. Jest to związane z bezpieczeństwem, aczkolwiek tutaj słusznie zauważono, że seniorzy rzadziej ulegają wypadkom. Są bardziej ostrożni, bardziej roztropni. Ale bezpieczeństwo to nie tylko zagrożenie, że ktoś mi zrobi krzywdę. W mojej ocenie bezpieczeństwo na drodze seniora należy rozumieć szerzej, również pod względem, żeby nie dochodziło do sytuacji, gdzie senior kierujący pojazdem robi krzywdę na przykład rowerzyście. Nikomu nie przychodzi do głowy i mam nadzieję, że nigdy w życiu nie przyjdzie ustanowić pierwszeństwa samochodu przed pociągiem na przejeździe kolejowym. Z prostej i oczywistej przyczyny – pociąg nie ma możliwości szybkiego i skutecznego hamowania i zatrzymania się, jak może zrobić to samochód. Analogicznie można przełożyć tę sytuację na kolizję samochód-rowerzysta. Niestety bardzo często pędzący na rowerach wpadają na samochód, gdzie kierujący zbliżając się do tego przejścia nie widział rowerzysty. Nie było go w polu widzenia kierowcy. Z jednej strony to, szanowni państwo, nie usprawiedliwia kierującego pojazdem, bo on powinien nawet się zatrzymać i upewnić. Ale obowiązek obowiązkiem, a życie życiem. Życie pokazuje, że szpitale, oddziały pourazowe są pełne osób połamanych, często sparaliżowanych. Nasza organizacja robiła takie rozeznanie w szpitalach. Naprawdę przykry widok. Rowerzyści leżą sparaliżowani, bo jest uszkodzenie kręgosłupa i poszkodowany ma perspektywę życiową jako warzywo, a senior, który prowadził samochód ma też do końca życia wyrzuty sumienia i stres, że to się jednak stało. Czy argument dość częstych wypadków nie powinien zadziałać na tej samej zasadzie – że to rowerzysta powinien uważać? Bo nie przepis pierwszeństwa zwiększa bezpieczeństwo, wręcz odwrotnie, przepis podporządkowania wymusza zachowanie w niebezpiecznym miejscu szczególnej ostrożności. W kolizji rowerzysta-samochód z reguły zawsze będzie poszkodowany rowerzysta. Zatem tak jak wskazuje zdrowy rozsądek na przejazdach kolejowych – samochód musi się zatrzymać i ustąpić pierwszeństwa pociągowi, a rowerzysta powinien się zatrzymać i ustąpić pierwszeństwa samochodowi. Zwłaszcza że różne są sytuacje. Rowerzyści pędzą na oślep i wpadają na samochód. Na szczęście rzadko dochodzi do wypadków śmiertelnych, bo to zderzenie jest przy stosunkowo niewielkiej prędkości i dochodzi do uderzenia w bok samochodu przez rowerzystę, ale stres pozostaje. A tak też rozumiemy między innymi problem bezpieczeństwa seniorów poruszających się na drodze. Dziękuję bardzo.

**Przewodnicząca poseł Joanna Borowiak (PiS):**

Bardzo dziękuję, panie Jerzy. Pan poruszył bardzo szczegółowy temat i problem bardzo poważny, dojrzały, dotyczący tak naprawdę przestrzegania przepisów ruchu drogowego. Wiemy doskonale o tym, że rowerzyści mogą przejeżdżać tylko w wyznaczonych miejscach przez przejście dla pieszych – tam, gdzie to przejście znajduje się na trasie ścieżki rowerowej. To rzeczywiście jest bardzo poważny problem. Sama będąc kierowcą, rzadko kiedy spotykam się z taką sytuacją, że rowerzysta w miejscu, w którym powinien zsiąść z roweru i przeprowadzić go przez pasy, robi to. Ale to już jest kwestia odpowiedzialności każdego uczestnika ruchu drogowego. Aczkolwiek problem rzeczywiście jest bardzo poważny i ważny. Czy ktoś z państwa chciałby jeszcze zabrać głos? Nie widzę. Bardzo proszę o udzielenie odpowiedzi na postawione pytania. Pan dyrektor Cichomski.

**Dyrektor Departamentu Porządku Publicznego MSWiA Mariusz Cichomski:**

Dziękuję uprzejmie. Szanowni państwo, zaczynając od kwestii finansowych wskazanych w pierwszych pytaniach – w przypadku programu „Razem bezpieczniej" było tak, że co roku na samym początku roku minister właściwy do spraw wewnętrznych określał

kryterium, podział tak naprawdę środków w ramach programu względem poszczególnych celów, a więc o ile w ramach poszczególnych celów w ramach programu można się starać i wnioskować. Z tym występuje do wojewodów. Wojewodowie mają obowiązek – i to do tej pory jak najbardziej funkcjonowało – trafić do władz samorządowych, pokazać, przedstawić o tym informacje. Zresztą na poziomie województw zawsze jest wyznaczony koordynator do spraw programów z poziomu wojewódzkiego. Informacja o tym, że można aplikować – samodzielnie samorząd, czy tak jak wspomniałem w pierwszym wystąpieniu, wspólnie z określonymi różnego rodzaju organizacjami pozarządowymi czy samodzielnie organizacje pozarządowe… W zależności od rodzaju priorytetów, które w danym roku są określone. Później na poziomie wojewodów przeprowadzana jest wstępna selekcja projektów, przede wszystkim z punktu widzenia formalnego, następnie w pakiecie znacznie szerszym niż jest to możliwe do sfinansowania jest ona wysyłana do Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji. Jesteśmy tu z panem naczelnikiem, który jest odpowiedzialny za coroczne przeprowadzanie konkursów i ostateczne rozpatrzenie wniosków. Z tych ofert, które przeszły sprawdzenie formalne ze strony wojewodów, wybieramy te, które w ramach komisji konkursowej… Komisja konkursowa złożona z przedstawicieli Policji, przedstawicieli MSWiA, przedstawicieli Straży Granicznej czy Straży Pożarnej, w zależności od profilu w danym roku. W zależności od posiadanych środków jest klasyfikacja i pierwszych kilka projektów dostaje.

Przykładowo, odnosząc się do pani pytania, w 2018 roku po selekcji ze strony wszystkich wojewodów do ministerstwa wpłynęło 268 wniosków projektowych. W 2019 było ich 319. W 2020 roku było to 314 wniosków, w ramach których 67 uzyskało dofinansowanie. Rozproszenie w sensie terytorialnym jest bardzo duże. Jestem w stanie zaryzykować… Aczkolwiek jak najbardziej możemy państwu przekazać informację, która gmina, która jednostka w danym okresie dostała. Zresztą informacja jest zawieszona na stronie Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji…, ale nie ma najmniejszego problemu, żebyśmy Wysokiej Komisji przekazali szczegółową informację, także za poprzednie lata. Ale jestem w stanie zaryzykować twierdzenie, że raczej trafia do mniejszych jednostek samorządu terytorialnego niż do większych. Natomiast co do szczegółowej statystyki, to oczywiście przekażemy taką informację.

Pamiętajcie państwo też, że – może to niewystarczająco mocno wybrzmiało w mojej pierwszej części wypowiedzi – naprawdę liczba dofinansowanych wniosków zależy od wyboru priorytetów. Jeśli w 2020 roku, mieliśmy skoncentrowane całe wydatki w ramach programu na doświetlanie czy doposażanie przejść dla pieszych, siłą rzeczy są to droższe projekty. Liczymy, że to mniej więcej około 100 tys.… W zależności od rodzaju przejścia, ale zakładamy, że do mniej więcej takiej kwoty może być finansowanie. Czasami stuprocentowe, czasami jest to element dofinansowania dla samorządów czy dla innych grup społecznych, które występują z takimi inicjatywami. W przypadku przejść to jest zdecydowanie bardziej samorządowa wersja. Jeśli mieliśmy, załóżmy, we wcześniejszych latach 3 miliony przeznaczone na doposażenie przejść dla pieszych, a 3 miliony na różnego rodzaju inne akcje, to liczba mogła być inna, w zależności od tego czy finansujemy miększe działania. One są tańsze. Czasami schodzą do bardzo niskiego poziomu lokalnego, łącznie z różnymi domami kultury czy jakimiś inicjatywami lokalnymi. Zresztą przez długi czas w przypadku miękkich inicjatyw był prowadzony taki bank dobrych praktyk. Organizacje mogły sobie wzajemnie korzystać z własnych projektów, pomysłów, jak by to mogło wyglądać.

Jeśli chodzi o to, czy te środki są wystarczające, prawdopodobnie odpowiedź jest taka, że nigdy nie są wystarczające. Zakładamy, mam nadzieję, że to się uda, że finansowanie w ramach kolejnej perspektywy obowiązywania nowego programu „Razem bezpieczniej" będzie na wyższym poziomie. Absolutnie nie jest tak, że to finansowanie będzie możliwe tylko i wyłącznie dla kwestii związanych z bezpieczeństwem ruchu drogowego. To jest szereg różnego rodzaju działań profilaktycznych, ale takich też nie zabraknie.

Jeszcze jedna rzecz, którą wypadałoby podkreślić – to nie jest tak, że program „Razem bezpieczniej" i tutaj nasze bezpośrednie działania są tymi, które kończą możliwości uzyskania środków ze strony państwa. Mamy Krajową Radę Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego, czyli organ zarządzany przez ministra właściwego do spraw transportu, który

dysponuje stosunkowo wyższymi środkami na działania profilaktyczne stricte związane z bezpieczeństwem ruchu drogowego. Mamy najróżniejsze programy, po prostu, doposażania czy modernizacji dróg. W ramach nich też jest oczywiście możliwość pozyskiwania środków dla przejść dla pieszych.

Jeszcze odnosząc się do kwestii pytania pani przewodniczącej, czy przy wyborach tego rodzaju projektów brany jest pod uwagę poziom bezpieczeństwa poszczególnych inicjatyw – zdecydowanie tak. Jak mamy klasyfikację, za co ile punktów dajemy oceniając poszczególne projekty, zawsze jest tak, że jeśli jest opinia potwierdzająca ze strony policji lokalnej wskazująca na liczbę wypadków, zdarzeń, czy jest po prostu miejsce jest klasyfikowane jako zagrożone, to jest najmocniej punktowane. Przynajmniej w ostatnim... Jest to kluczowe kryterium, jeśli chodzi o projekty twarde.

W odniesieniu do kwestii zmian prawnych, które pan poruszył, nie chcę się do tego odnosić. To jest działka ministra infrastruktury. Nie jesteśmy regulatorem tej sfery. Natomiast oczywiście z punktu widzenia działań policyjnych, które są działaniami stricte kontrolnymi, jeśli chodzi o ruch drogowy, obserwujemy tę kwestię i staramy się raczej interweniować w drugą stronę. Natomiast gremium, które powinno tak naprawdę odpowiedzieć panu na to pytanie, czy przeprowadzić badania jest Krajowa Rada Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego i niewątpliwie to tam możemy znaleźć klucz do odpowiedzi i ewentualnych zmian przepisów. Ale tak jak mówię, z punktu widzenia MSWiA ta właściwość jest ograniczona w tym zakresie. Jeszcze, gdyby panowie chcieli uzupełnić… Panie dyrektorze?

**Przewodnicząca poseł Joanna Borowiak (PiS):**

Bardzo proszę, panie dyrektorze.

**Zastępca dyrektora Biura Ruchu Drogowego Komendy Głównej Policji mł. insp. Robert Koźlak:**

Szanowni państwo, jeszcze dwa słowa, odniosę się do pytań pani wiceprzewodniczącej i postaram się przynajmniej w skrócie odpowiedzieć na te pytania.

Akcje edukacyjne. Powiem to na przykładzie akcji „Świeć przykładem", czyli noszenie odblasków. Po prostu wtedy dobieramy tylko treści. O ile dzieci czy młodzież musimy namawiać do tego, żeby nosili, o tyle seniorom wystarczy powiedzieć, w jaki sposób mają je nosić, żeby byli widoczni dla kierowców. To samo jest z rowerzystami. Po prostu zmiana treści, dobór treści… Czy do kierujących pojazdami… Wszyscy jesteśmy najlepszymi kierowcami. Oczywiście nikt się nie przyzna, że jest słabym kierowcą. Szczególnie osoby starsze, doświadczone. Większości oczywiście nie da się wyuczyć. Trzeba to doświadczenie zdobyć. Ale też w każdym wieku trzeba znać swoje możliwości i namawiamy do tego – z różnym skutkiem… Bo naprawdę aktywizować osoby w takim wieku, żeby przyszły na przykład na tor z płytą poślizgową jest niezmiernie ciężko. Ale jeżeli są, sami mogą się przekonać, co potrafią, a co się dzieje tak naprawdę w rzeczywistości. W każdej akcji, którą robimy, są wszystkie grupy wiekowe. Po prostu zmienia się tylko dobór treści, a niektóre są dedykowane tylko i wyłącznie seniorom.

Odnośnie kampanii społecznych w mediach, tutaj już dyrektor wspomniał – niestety nie bardzo nawet fundusze nam pozwalają i chyba główna rola należałaby do Krajowej Rady Bezpieczeństwa Ruchu Drogowego.

Natomiast odnosząc się do wieku i do namawiania kierowców, żeby przesiadali się zza kierownicy czy do ogólnie, badań kierowców – ten wątek chyba pojawia się już któryś raz z kolei. Nie chcielibyśmy się tutaj wypowiadać, a szczególnie określać kategorię wiekową, kiedy te badania miałyby nastąpić albo co jaki czas. Jesteśmy fachowcami. Jak pani poseł słusznie zauważyła, w tej chwili w ustawie prawo o ruchu drogowym wymienione są kategorie osób czy grup, które muszą te badania przechodzić. Dla przykładu, osoby, które posiadają uprawnienia do kierowania pojazdami uprzywilejowanymi. Dziękuję.

**Przewodnicząca poseł Joanna Borowiak (PiS):**

Bardzo dziękuję za szczegółowe odpowiedzi. Myślę, że to, o czym pan dyrektor mówił teraz, kwestia badań, to są też kwestie szalenie indywidualne. To związane jest z dyspozycjami konkretnych osób. Natomiast ta informacja, którą nam przedstawił pan dyrek-

tor Cichomski, dotycząca zwiększenia finansowania na doświetlanie przejść – cieszę się bardzo, że środki dedykowane poprawie bezpieczeństwa seniorów w ruchu drogowym są z roku na rok zwiększane, bo rzeczywiście potrzeby są duże. Zresztą projekt sześciomilionowy wpisuje się doskonale w Rządowy Fundusz Rozwoju Dróg, Fundusz Dróg Samorządowych, który jest finansowany od 2018 roku, który też zmienia oblicze naszych szczególnie mniejszych miejscowości. O to pytały pani przewodnicząca Matysiak i pani przewodnicząca Burzyńska – o seniorów z obszarów wiejskich. To też jest niezwykle istotny program. Cieszę się bardzo, że te dwa programy łączą się.

Szanowni państwo, ponieważ wyczerpaliśmy dzisiejszy porządek obrad, jeszcze raz chcę podziękować za przygotowane materiały. Chcę podziękować państwu również za dyskusję i stwierdzam, że Komisja Polityki Senioralnej przyjęła informacje na temat działalności rad seniorów. Komisja przyjęła również informację dotyczącą bezpieczeństwa seniorów w ruchu drogowym.

Dziś szczególny wieczór. Przed nami rzeczywiście pewnie wyjątkowy mecz z przyjaciółmi, z bratankami. Polak, Węgier, dwa bratanki. Oczywiście kibicujemy naszym.

Bardzo serdecznie dziękuję. Wszystkiego dobrego. Do zobaczenia na kolejnym posiedzeniu. Zamykam posiedzenie Komisji.